

Strukturel forebyggelse på nationalt niveau – med fokus på kost, tobak og nikotin, alkohol og fysisk aktivitet

Stadigt flere danskere udvikler kroniske sygdomme, funktionsnedsættelse og multisygdom samtidig med, at den sociale ulighed i sundhed er stigende. Det kalder på en styrket forebyggelsesindsats. Strukturel forebyggelse skaber samfundsmæssige rammer, som forbedrer vilkårene i hele befolkningen for at leve et liv med et godt fysisk og mentalt helbred.

Vidensråd for Forebyggelse har samlet den eksisterende forskning om, hvordan strukturel forebyggelse kan forbedre befolkningens sundhed og reducere den sociale ulighed i sundhed i temarapporten "Strukturel forebyggelse – med fokus på kost, tobak og nikotin, alkohol og fysisk aktivitet". De væsentligste hovedpointer fra rapporten af relevans for nationale beslutningstagere præsenteres her. Temarapporten er støttet af TrykFonden.

Definition (se Figur 1)

Strukturel forebyggelse defineres i rapporten som tiltag, der opfylder disse to kriterier samtidig:

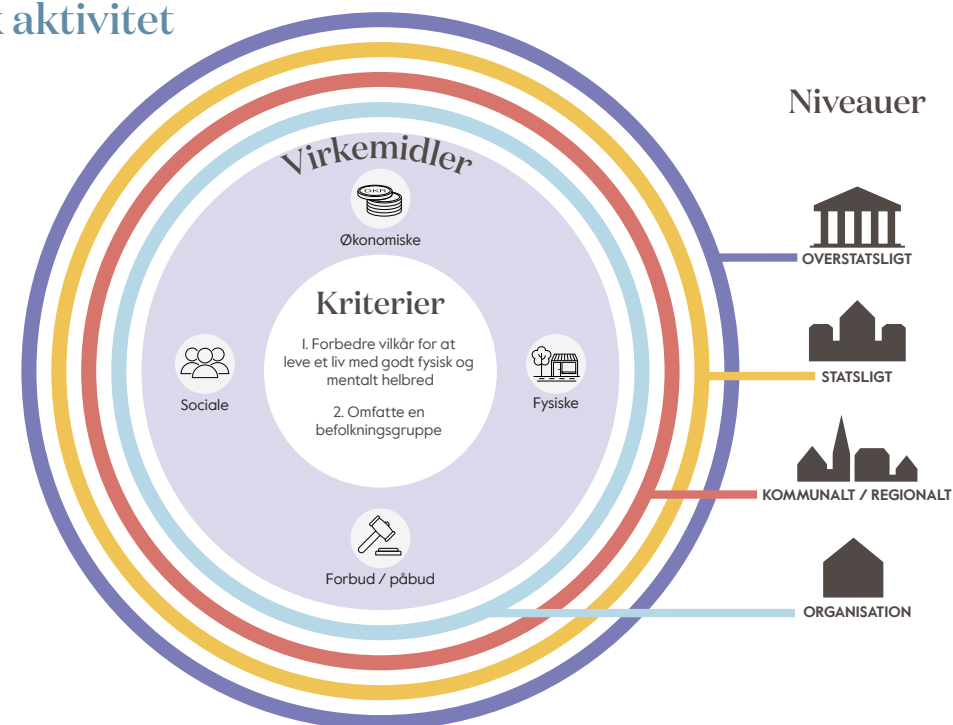
- Forbedrer vilkårene for at leve et liv med et godt fysisk og mentalt helbred
- Retter sig mod en befolkningsgruppe

Strukturel forebyggelse kan implementeres gennem fire typer af virkemidler: Forbud/påbud, økonomiske, fysiske, sociale.

Virkemidlerne kan bringes i anvendelse på fire forskellige niveauer: Overstatsligt, statsligt, kommunalt/regionalt, i en enkelt organisation (fx en arbejdsplads, uddannelsesinstitution, forening eller en butik).

Vi gør det allerede

Strukturel forebyggelse er allerede i vid udstrækning implementeret i Danmark. Som eksempler har vi en lovgivning, der holder vores drikkevand og fødevarer fri for farlige mikroorganismer og kemikalier, vi har hastighedsgrænser og påbud om brug af sikkerhedsseler, vi har aldersgrænser for salg af alkohol, og vi har pålagt cigaretter højere afgifter.

Figur 1: Definition og afgrænsning af strukturel forebyggelse.

Men forebyggelsespotentialen udnyttes ikke til fulde, og der er forskningsmæssigt belæg for at styrke og udbygge den strukturelle forebyggelsesindsats.

Strukturel forebyggelse kan mindske den sociale ulighed i sundhed

Mange risikofaktorer ophober sig hos de mest udsatte borgere og i lokalsamfund med færre sociale og økonomiske ressourcer. Brugen af usunde produkter som tobak, nikotin og alkohol, uhensigtsmæssige kostmønstre og fysisk inaktivitet spiller en stor rolle for udviklingen af diabetes, lungesygdom, hjerte-kar-sygdom, kræft og psykisk sygdom. Store folkesygdomme, der rammer mange danskere, især de mest udsatte. Dermed driver de en stor del af den stigende sociale ulighed i sundhed.

Producenterne af disse usunde produkter forsøger naturligt at øge deres salg gennem fx produktudvikling, markedsføring, synlighed og tilgængelighed. Med sådanne stærke kræfter i spil kan det kræve mange ressourcer at træffe sunde valg. Derfor er det vigtigt både etisk og politisk at sikre et samfund, hvor det bliver lettere at træffe sunde valg. Det vil hjælpe hele befolkningen, og særligt dem med færrest ressourcer. Strukturel forebyggelse kan således medvirke til at nedbringe den store, og stigende, sociale ulighed i sundhed, vi har i Danmark.

Handleanvisninger for nedbringelse af social ulighed i sundhed

- Styrk den strukturelle forebyggelse
- Styrk specifikt den strukturelle forebyggelse rettet mod KRAM-faktorerne
- Styrk reguleringen af de kommercielle aktører

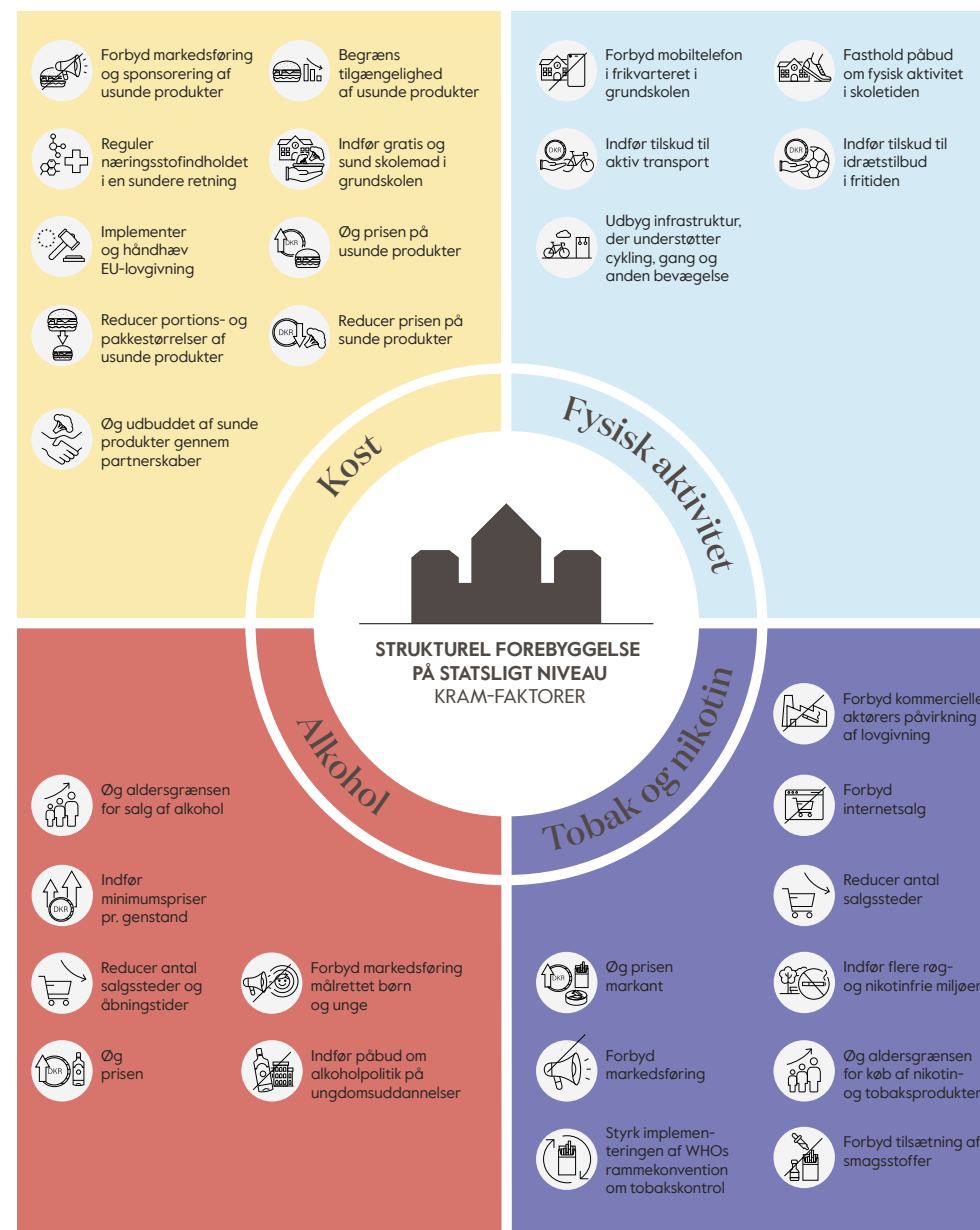
Fordele ved strukturel forebyggelse

Langt de fleste strukturelle forebyggelsestiltag vil nedbringe forekomsten af behandlingskrævende sygdom på langt sigt, men har ofte også sundhedseffekter på kort sigt. Fx vil forebyggelse af et skadeligt alkoholforbrug ikke udelukkende høste gevinst i form af færre sygdomstilfælde og tidlig død om mange år, men allerede give sundhedsgevinster her og nu i form af fx færre ulykker, mindre vold og bedre mental sundhed. Den strukturelle forebyggelse er oftest mere omkostningseffektiv, mange strukturelle tiltag koster ikke nødvendigvis meget at indføre, og så er effekten typisk mere vedvarende end individrettet forebyggelse.

Strukturel forebyggelse på ét område leder ofte også til forbedring på andre områder og på tværs af flere forskellige sektorer og niveauer. Fx er en sund kost også en klimavenlig kost, flere cykelstier øger den fysiske aktivitet og begrænser samtidig biltrafikken og parkeringsbehovet i byerne osv. Der er derfor et stort potentiale i at brede den strukturelle forebyggelsesindsats ud på flere politiske områder end bare sundhed, og i at stat, region og kommune løfter i fællesskab.

Strukturel forebyggelse har desuden den store fordel, at effekten ikke direkte afhænger af individuelle valg, ressourcer eller sundhedskompetencer.

Endelig er der flertal i befolkningen for, at det offentlige skal tage større ansvar for at sikre sunde rammer, der gør de sunde valg nemmere og billigere, særligt når det gælder børn og unge.

Figur 2: Oversigt over centrale, strukturelle tiltag målrettet hhv. kost, tobak og nikotin, alkohol og fysisk aktivitet (KRAM-faktorerne).